

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Sotsiaaltöö korralduse osakond

Kadri Piikmann

**TUGISTRUKTUURID ERIVAJADUSEGA LASTELE
MAAKOOLIDES JA - LASTEAEDADES KUUSALU
VALLA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: lektor Valter Parve

Pärnu 2015

SISUKORD

TUGISTRUKTUURID ERIVAJADUSEGA LASTELE MAAKOOLIDES JA - LASTEAEDADES KUUSALU VALLA NÄITEL	1
SISSEJUHATUS	3
1. ERIVAJADUSEGA LASTE VAJADUSED KOOLIDES JA LASTEAEDADES ...	6
1.1. Erivajadusega lapse mõiste	6
1.2. Erivajadusega laps haridusasutuses	10
1.3. Erivajadusega laps perekonnas	13
1.4. Tugi erivajadusega lapsele	15
2. UURIMUS TUGISTRUKTUURIDEST ERIVAJADUSEGA LASTELE MAAKOOLIDES JA –LASTEAEDADES KUUSALU VALLA NÄITEL	16
2.1. Kuusalu valla tutvustus	16
2.1.1. Kuusalu valla koolid ja lasteaiad	17
2.2. Uurimuse ülesanded, meetod ja valim	19
2.3. Uuringus osalenud laste kirjeldus	20
2.3.2. Puude ja häire diagnoosiga lapsed	21
2.4. Kooli toetus ja vanemate ettepanekud edaspidiseks	24
2.4.2. Lapsevanemate ettepanekud	27
2.5. Arutelu ja järeldused	29
KOKKUVÕTE	33
VIIDATUD ALLIKAD:	35
LISAD	38
SUMMARY	41

SISSEJUHATUS

Autor valis lõputöö teemaks „Tugistruktuurid erivajadusega lastele maakoolides ja –lasteaedades Kuusalu valla näitel” kuna viimase paari aasta jooksul on nii meedias kui ka spetsialistide ringis üha enam tähelepanu pööratud erivajadustega inimestele, lastele ning nende haridusvõimalustele. Probleem on selles, et praegu tunnevad erivajadusega lapsed end kõrvalejäetuna, sest ei saa osaleda aktiivselt klassi tegevustes, neil puudub võimalus ennast maksimaalselt arendada ja harida ning nad ei ole sotsiaalselt piisavalt võimekad, et koolis hästi hakkama saada. Nendel lastel on õigus tunda end ühiskonnale ja teistele lastele vajalikuna, nad peaksid saama ennast arendada nendes valdkondades, milles nad on loomupoolest keskmisest andekamad, kuid sellise õpikeskkonna loomine on väiksemates asula koolides väga keeruline. Seetõttu on meedias palju diskuteeritud selle üle, mis oleks kõige mõistlikum ja parem lapse jaoks, maal on nendeks võimalusteks vanemate sõnul individuaalõpe ja ka eriklass. Individuaalõpe ei ole piisavalt efektiivne, sest lapsel puudub võimalus teiste omavanustega suhelda ning eriklass teeb sama välja, sest selles klassis õpiks valla koolis üks kuni kaks õpilast. Uurimuses üritabki autor välja selgitada, millised on Kuusalu valla haridusasutustes hetkel erivajadusega lastele loodud tugistruktuurid ja kas need on piisavad.

Uuringu peamiseks eesmärgiks on selgitada välja ühe valla näitel, kas maakoolides ja –lasteaedades on olemas juba arvestatavad tugistruktuurid selleks, et erivajadusega lapsed ei peaks minema kodust kaugemale erikoolidesse haridust omandama ja millist abi oleks veel vaja rakendada.

Sellest lähtuvalt on püstitatud ka uurimisülesanded:

- Erivajadusega laste arv Kuusalu vallas;
- Kuusalu valla koolides ja lasteaedades olevad tugistruktuurid;
- Vajalikud tugistruktuurid koolides ja lasteaedades;
- Võimalused tugistruktuuride arendamiseks;

- Erivajadusega laste lapsevanemate poolsed ettepanekud laste hariduse omandamise parendamiseks;

Uurimus on läbi viidud kvantitatiivse uurimusena. Andmete kogumiseks on kasutatud ankeetküsitlust, mille vastuseid on statistiliselt töödeldud, analüüsitud ja tehtud selle põhjal ka vastavad järeldused. Ankeetküsitlused olid anonüümsed ning viidi läbi Kuusalu vallas.

Käesolev lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis seletatakse lahti erivajadusega lapse mõiste ning kirjutatakse millised võimalused on erivajadusega lastel hariduse omandamiseks, samuti tutvustatakse koolide võimalusi hariduse pakkumisel. Teises peatükis tutvustatakse uurimisalust valda ja tutvustatakse Kuusalu valla koolide ja lasteaedade tugistruktuure ning viiakse läbi uuring. Saadud uuringu tulemusi analüüsitakse ning tehakse järeldused ja ettepanekud.

Töös kasutatavad põhimõisted:

Erivajadusega laps- füüsilise puudega laps, vaimse puudega laps, kõnepuude või kõnehäirega laps, käitumishäirega laps, füüsilise-või vaimse arengupeetusega laps, õpiraskustega laps, suhtlemisraskustega laps, sagedaste tervisehäiretega laps, pikemat aega koolist eemal viibiv laps, andekas laps (Erivajadusega laps ja sellega seotud mõisted) .

Puue - Puue on inimese anotoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel (Puude raskusaste ja lisakulude tuvastamine).

Tugiisiku teenus - munitsipaalharidusasutuses on teenus raske või sügava puudega lapsele, mille eesmärk on lapse abistamine ja juhendamine õpi- ja arendusprotsessis osalemisel, millega laps erivajadusest tulenevalt ise toime ei tule (Puudega lapsele tugiisiku ... 2011).

Individuaalne õpe - Individuaalõpe on personaalne õppevorm, kus koolitaja keskendub 1-2 õppija arengule ja eesmärkidele. Vastavalt õppija soovidele ja vajadustele koostatakse personaalne õppekava. Samuti saab õppija valida endale sobivaima tunni toimumisaja ning tempo (Õppevormid) .

Kaasav haridus on põhimõte, mille järgi kõigil õppijatel on õigus saada haridust vastavalt oma võimetele ja vajadustele (Kaasava hariduse ...).

1. ERIVAJADUSEGA LASTE VAJADUSED KOOLIDES JA LASTEAEDADES

Selles peatükis antakse ülevaade erivajadusega lastest, kes nad on ja kuidas määratletakse, et laps on erivajadusega. Samuti tutvustatakse erivajadusega laste vajadusi hariduse omandamisel kodule lähedal olevates koolides.

1.1. Erivajadusega lapse mõiste

Tänapäeval ei määratleta enam lapsi puudega või terve laps. Ühiskond on nii palju arenenud, et võimeline märkama erisusi laste arengus ja võimetes. Samuti on riik ja kohalik omavalitsus hakanud rakendama meetmeid niinimetatud erivajadusega lastele paremate õppimisvõimaluste tagamiseks ja arengu soodustamiseks.

Siinkohal on oluline ära seletada, keda siis praegusel hetkel peetakse Eestis erivajadusega lapseks. Kõige paremini määratlevad erivajadusega lapse mõiste ära Lindgren ja Suter 1994. aasta teoses, kui väidavad, et erivajadusega lapsed on need, kes erinevad teistest eakaaslastest vaimsete, neuromuskulaarsete või kehaliste omaduste, sensorsete või kommunikatsioonivõimete, sotsiaalse või emotsionaalse käitumise või liitpuute poolest sedavõrd, et vajavad eripedagoogilist abi, millega luuakse tingimused nende maksimaalseks arenguks.

Lisaks sellele toob autor välja ka Eesti Põhikooli ja Gümnaasiumiseaduse definitsiooni haridusliku erivajadusega lapse kohta. Samuti andekuse määratlemise. Need on olemas paragrahvis 46:

1. Haridusliku erivajadusega õpilane on õpilane, kelle andekus, õpiraskused, terviseseisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õpe

eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe kestuses, õppekoormuses, õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid), taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas.

2. Õpilase andekust käsitletakse käesoleva seaduse tähenduses haridusliku erivajadusena, kui õpilane oma kõrgete võimete tõttu omab eeldusi saavutada väljapaistvaid tulemusi ning on näidanud kas eraldi või kombineeritult eelkõige järgmisi kõrgeid võimeid: üldine intellektuaalne võimekus, akadeemiline võimekus, loominguline mõtlemine, liidrivõimed, võimed kujutavas või esituskunstis, psühhomotoorne võimekus.

Vaimupuue tähendab muuhulgas seda, et raske on ümbritsevast maailmast ettekujutust saada. Vaimupuudega inimesed peavad saama sellist abi, et neile õpetatakse ümbritsevat maailma õigesti tajuma ja neid ümbritsevatest nähtustest aru saama. Neile on oluline, et neid toetataks iseseisvumisel ja elementaarsete esmaste toimingute tegemisel. Vajalik on õpetada neid lähimas ümbruses orienteeruma ja mitmesuguseid esemeid kasutama. (Suhtumine ja lähenemisviis 1993).

Agressiivsust võib samuti lugeda erivajaduseks, eriti kui see esineb koolis sageli. Sellekohaseid uurimusi on läbi viidud mitmeid. Alljärgnevalt on välja toodud paari uurimuse olulisemad tulemused just kooliga seotult.

Nicky Hayes on oma raamatus „Sotsiaalsühholoogia alused” uurinud põhjalikult erinevaid teooriaid agressiivsuse kohta ning leidnud teoreetik Bandura (1977) väite, et agressiivne käitumine on õpitud. Inimesed kui ka lapsed käituvad agressiivselt kui nad on saanud tõestust, et see tasub end ära ning teevad seda edaspidigi.

Avatud Eesti fondi ja Sotsiaalministeeriumi projekti raames valmis Mare Leino poolt raamat „„Probleemsed” poisid ja „vale” temperament” , milles uuriti poiste ja tüdrukute

kooli temperamenti ning viidati temperamentsusele kui probleemile ja erivajadusele. Uurimusest selgus, et poisid on tunduvalt aktiivsemad kui tüdrukud, ent tüdrukud on jällegi tundlikumad. Kokkuvõtvalt saab selle uuringu põhjal öelda, et poisslapsed ei ole temperamentsemad kui tüdrukud, kuid sellest hoolimata esineb koolides koolikonflikte poisslastest õpilaste ja õpetaja vahel rohkem. (2009)

Võib väita, et ka agressiivselt käituv laps on teatava erivajadusega. Väga oluline on sellise juhtumi puhul probleemi põhjuste uurimine mitte karistamine. Sellest saab laps ainult trotsi juurde ning tema käitumine suure tõenäosusega ei muutu, sellisel juhul võib tegemist olla andeka lapsega. Sageli ei märgata sellist erivajadust kohe või ei pöörata sellele tähelepanu, kuid see on viga. Laps võib hakata igavusest käituma tunnis veidralt või lausa agressiivselt, et ennast väljendada.

Kooli personal ja lapsevanemad peaksid arvestama sellega kuidas erivajadusega lapsed käituvad stressiolukorras ja kriisis, mida võivad põhjustada väiksed muutused rutiinis. Strateegiad, mis on olnud efektiivsed minevikus, on parimad strateegiad mõjutamiseks ka praegu, arusaam, et lahenduskäik peaks olema rohkem keskendunud ja tagajärjed koheemad. Tuleb arvestada kriisikäivitajaid eriliste laste puhul ja lasta neil pigem osaleda rutiini muutmises, kui teha seda ootamatult. Lastele tuleks anda valikuvõimalus erinevates tegevustes koolis, et tagada lastele väike kontrollitunne oma elu mingigi osa üle. Kriisiolukorras või selle tekkimise võimalusel peaks mõned lapsed olema rohkem eraldatud teistest, et vähendada tähelepanu hajumise võimalusi ja võimalikke ärevuse allikaid ning seetõttu on vajalik ka täiskasvanute suurem tähelepanu lapsele. Eriliste laste puhul on olemas alati võimalus, et neid ärritab miski ja sunnib agressioonile, mistõttu peaks kooli personal selleks ka alati valmis olema. Agressiivse lapsega tuleks käituda rahulikult ja järjepidevalt. Nii on lapsele arusaadav, et koolis on olemas võrgustik, kellele saab alati toetuda ning mis ei kao hoolimata muutustest rutiinis. (Coping with crisis 2002).

Kui andekas laps satub kooli, muutub tema keskkond tublisti, tema vaimse arengu peamine määraja ei ole enam lapsevanem, ega ka mängimine eakaaslastega – see on kollektiivne õppimine teatavate reeglite järgi. Laps on nüüd juba varakult sunnitud

kohandama ennast kooli nõudmistele ja sellega kaasnevale paindlikkuse puudumisele. Kuidas aga saab kool omaltpoolt ennast kohandada lapse vajadustele? Selleks on aegade jooksul välja kujunenud mitmeid eri põhimõteteid ja erineva edukusega toimivaid viise, mida järgnevalt lühidalt kirjeldame - pidades eeskätt silmas õpetajate võimalusi kooliõpet laste jaoks diferentseerida. (Abiks õpetajale).

Koolis õpetatavate ainete skaala laiuse juures ei tasu imestada, et mitte kõik lapsed ei oma selle omandamiseks vajalikku kognitiivset baasi võrdsel määral. Mõned lapsed on juba eelkoolieast spetsiifilise andekusega, mõnede puhul ilmneb edasijõudmatus teatavates ainetes (vastandina hiilgavatele tulemustele teistes) alles koolikursuste keerulisemaks muutudes. Näiteks võib laps saada halbu hindeid tekstist arusaamise kontrollis, kuid jõuda heade tulemusteni üldteadmisi nõudvates töödes. Ta võib osaleda matemaatikaolümpiaadidel, kuid olla äärmiselt nõrk etteütlustes. Mõnikord rõhutatakse erinevust järjestava ja ruumilise intelligentsuse vahel. Ruumilised oskused viitavad lapse võimetele luua kujundeid ja näha nendevahelisi seoseid. Ruumiliselt andekatel lastel on potentsiaal olla edukas füüsikas, geomeetrias ja fotograafias. Järjestamine eeldab üles-alla suundade, suurendamise, vähendamise, kõrvuti asetsevate numbrite, kujundite ja helide vaheliste seoste mõistmist. Sellised lapsed on võimekad aritmeetikas, keeltes, faktide meeldejätmisel. (Lapse andekuse omapärad).

2014 aastal ilmus artikkel ajalehes Pealinn, kus räägiti, et andekad lapsed surutakse halli massi ja neid ei märgata. Artiklis on intervjuueeritud ühe andeka lapse ema Lucia Riet de Mahhovit.

"Tihti ei saada aru, et andekus on erivajadus. Andekas laps on eriline õrn taim, mis vajab hooldust ja hoolitsust, et temast kasvaks tugev ja ilus puu," leiab Uruguay juurtega Lucia Riet de Mahhov, kes ühtaegu on "paberitega" andeka poja ema ja psühholoog kahes Tallinna koolis.

Mahhov oli väga pettunud lapse koolis, kus lapsel kästi lisaülesannete lahendamise asemel harjutada käekirja, mistõttu tuli kooli vahetada ning praeguseks on laps uues

koolis käinud mitmetel reaalinete olümpiaadidel ja toonud oma koolile häid kohti. (Kaotatud geeniused: Eesti kool surub andekaid halli massi 2014).

Selleks, et andekad lapsed ei tunneks end kõrvalejäetuna, on mitmeid võimalusi. Kõigepealt võiks lapsele anda keerulisemaid ülesandeid lahendada. Tal võiks olla võimalus kiirendada mõne aine läbimist vastavalt sellele, milles ta osavam on, või siis võib laps teha tasemehüppe ühest klassist teise. Kui vanemad märkavad lapse varases eas, et tegu on andeka lapsega, on neil õigus kooliga kooskõlastades laps aasta varem kooli panna.

1.2. Erivajadusega laps haridusasutuses

Kooli ülesandeks on olnud lapsi õpetada arvutama, lugema ja kirjutama. Sada aastat tagasi ei arvatud, et erivajadusega inimesed oleks võimelised üldse mingisugust haridust omandama. Kuid selline mõtteviis on viimaste aastakümnetega drastiliselt muutunud ja luuakse üha uusi võimalusi, et erivajadusega lapsed saaksid õppida.

Marika Veisson on kirjutanud raamatus „Erivajadusega laps”, et tänapäeval süveneb üha enam kaasava hariduse tendents, mis tähendab, et erivajadusega lapsi üritatakse võimalikult palju sobitada tavalasteasutustesse. See on hea kahel põhjusel- lapsed saavad osa niiõelda tavaelust ning teised eakaaslased õpivad suhtlema erivajadusega lastega. (Erivajadusega laps 2008).

Kerge arengupuudega õpilased käivad klassides, kus õpilaste arv on tihti piiratud. Seal kehtib sama programm, mis tavalises kooliski. Õpetaja peab tegema kohandusi ja lähtuma konkreetsest situatsioonist konkreetse õppematerjaliga. Tihti õpitakse mitmel viisil, näiteks võib voolida või täita lünki (Koolitus 1993). Arvutist on kujunemas emakeeleõpetuse üks olulisemaid abivahendeid.

Puuetega lastele on oluline, et nad saaksid siiski omavanuste lastega koos olla ja nendega suhelda, et neid respektieritaks sellistena nagu nad on. Erivajadusega lapsed

võivad olla keskmisest mõnes osas andekamad ning tänapäeva koolides on neil enamasti võimalus ennast tõestada ja näidata erilisest küljest.

Puuetega lapsed peavad kogema, et neil on oma tahe, saada võimaluse seda väljendada ning tajuma, et ümbruskond respektierib neid. Peale turvatunde ja respekti vajab vaimupuudega inimene abi ja toetust ka oma puude tõttu. Mõne inimese puhul on see nii vaid teatud eluperioodil, näiteks spetsiaalselt kohandatud õpetamine koolis.

(Suhtumine ja lähenemisviis 1993).

Selleks aga, et erivajadusega lapsed saaksid õppida, on olemas erinevad võimalused: spetsiaalselt erilistele lastele mõeldud koolid, milledest üks tuntumaid on Herbert Masingu kool, kus hinnataksegi last tema võimete põhjal ja ei nõuta talt võimatut (Hariduslike erivajadustega 2006). Teine võimalus on laps panna õppima tavakooli, kus koostöös kooliga on võimalik välja töötada erinev õppekava või programm lapse arengust lähtuvalt.

Järjest enam õpetajaid seisab silmitsi olukorraga, kus klassi tase on erinev, sest lapsed on erinevad oma arengult ja võimetelt (Hariduslike erivajadustega ... 2006). Varem olid standardid kõikidele ühes klassis õppivatele lastele ühesugused, kuid nüüd on klassid mitmekesisemad ja võiks öelda, et rikkalikumad. Samas õpetajatelt nõuab sellise klassi juhendamine ja õpetamine suuremat pühendumist ja tihti ka eripedagooglist haridust. Taoliste klasside toimimiseks on vajalik õpetajate toetav ja pühendunud suhtumine õpilastesse ja kaasavasse haridusse.

Kool ei ole enam ainult algteadmiste omandamine ainepõhiselt, vaid koolil on ka kasvatulik ja sotsiaalne roll. Kool on koht, kus lapse isiksus areneb ja kujuneb välja. Seepärast peaks koolis olema soodne õpikeskkond, mis peaks olema tõkkevaba, kaasav ja lapse arengut toetav, st koolis peab olema tagatud füüsiline juurdepääs õpperuumidele, turvalisus ja õpetamise jõukohasus. Tähtis on, et õpetajad oleks lapsesõbralikud ja laste suhtlemist ning sotsiaalseid oskusi soodustavad.

Iris Tali-Koitnurm on uurinud raamatus „Raske laps lasteaias”, mida tähendab kui eriline laps käib lasteaias ning kuidas peaks lasteaiatõpetajad käituma. Esmalt tuleb aru saada, et iga laps on erinev ning igale erivajadusega lapsele tuleb koostada eraldi tegevuskava tema arengu parandamiseks. Tegevuskavas peavad olema kirjas eesmärgid, meetodid nende saavutamiseks ning tema tegevuste kirjeldused. Kui lapsel on rohkem kui üks probleem, siis tegeletakse kõigepealt ühe probleemiga ning kui sellega on tulemus saavutatud liigutakse edasi järgmise probleemi juurde.

Kooli kohta on olemas ka 2006 aasta raamatus „Hariduslike erivajadustega lapsed: nende toetamise võimalusi” definitsioon just erivajadusega laste kohta, mis on kirja pandud nii: „Kool on sotsiaalasutus, kus laps õpib olema ühiskonnaliige. Koolis saab selgeks, kes ma olen ja kus ma teiste suhtes asun. See on ettevalmistav periood, mille puhul pole nii oluline, mis hinnetga laps kooli lõpetab, kui see, et lõputunnistus annab tunnistust sellest, et elus on läbitud raske sotsialiseerumisetapp.

Koolid peavad pakkuma järgnevaid tugisüsteeme erivajadusega lastele nende hariduse omandamisel olenemata sellest, kas nad õpivad tavakoolis või siis erikoolis (Support measures):

- Toetatud õpe grupis/klassis või individuaalselt;
- Arendada ja pakkuda eriõppe meetodeid ja abi;
- Töötada välja õppekava, mis arvestab õppija võimeid või kohandada õppekava;
- Tutvustada erinevaid õppimisvõimalusi erivajadusega laste vanematele;
- Kohandada füüsiline õppekeskkond erivajadusega õppurile vajadusel vastavaks (ratastooliga ligipääs);
- Vajadusel koostada individuaalne õppekava ja kinnitada, et rehabilitatsiooniplaanis koolile esitatavad nõuded/teenused on lapsele võimaldatavad;
- Õppijad peavad saama koolis vähemalt eripedagoogi, psühholoogi ja abiõpetaja/tugiisiku abi.

Praegu õpivad koolides 1.-12. klassini väga erinevad noored erinevate diagnoosidega. Seetõttu on koolid pidanud tegema muutusi personali koosseisudes ja palkama juurde

kvalifitseeritud inimesi. Sellisteks spetsialistideks koolides on psühholoog, psühhiaater, logopeed, sotsiaalpedagoog, eripedagoog, füsioterapeut, arst ja õde. Võimalusel on koolides tööl ka erinevate arendavate tegevuste terapeudid.

1.3. Erivajadusega laps perekonnas

Lapse sünd perre on alati õnnelik ja rõõmus sündmus. Tavapäraselt järgneb lapse sünnile normaalne pereelu, kus last õpetatakse ja kasvatakse ning laps areneb normaalselt, õpib roomama ja käima ning iseseisvub. Tänapäeval on kahjuks erivajadusega lapsi rohkem ning seeläbi ka oskuslikku märkamist. Erivajadus ei pruugi avalduda mitu aastat, kuid enamasti on hiljemalt kolmandaks eluaastaks selge, kas laps on terve või eriline. Märke sellele on mitmeid, näiteks ei reageeri laps lärmile üldse või vastupidi reageerib liiga palju.

Vanemate murelikkusele leiab vastuse arst, kelle poole vanemad pöörduvad. Kas siis on vastuseks, et laps on terve ja lihtsalt aeglasema arenguga või on tegemist erivajadusega, millele pannakse diagnoos. Diagnoosi kättesaamisele järgneb peres tihti šokk, mispeale on tegemist eitusfaasiga. Vanem ei suuda uskuda, et tema laps on erivajadusega ja mõtleb, et tegelikult ei ole asi üldse hull ning tööd tehes kasvab lapsest iseseisev inimene. Puue diagnoositakse kas keskmine, raske või sügav. Olenevalt diagnoosist tuleb hakata varakult tegutsema ja uurima, mida edasi teha.

Alljärgnevalt on välja toodud mõned põhimõtted, mille järgi valida lapsele sobivat kooli (Tips in searching for a good school):

1. Kooli keskkond

Kooli keskkond on üks olulisemaid aspekte kooli valikul. Kool peab olema lastesõbralik, tõkkevaba ning õppimist soodustav. Seepärast tulebki enne kooli valikut tutvuda kooliga.

2. Direktor

Direktor peab olema kursis erivajadusega laste vajadustega ning tegema omalt poolt kõik, et koolis oleks nendele vajadustele vastavalt olemas võimalused hariduse tagamiseks.

3. Õpetajad

Lapsevanemad peaksid kohtuma oma lapse potentsiaalsete õpetajatega, et teada saada, kuidas õpetaja suhtub erivajadusega lastesse, milline on tema kogemus ja ettevalmistus.

4. Suhtlus

Millised on kooli suhtluskanalid, kas info levib kiiresti õigete inimesteni. Kas vajadusel võetakse vanematega kohe ühendust.

Neli eelnevat punkti on väga olulised õige kooli valikul, kuid ei tohi ära unustada ka kooli hoolekogu, mis on lapse esindaja ja aitab kaasa koolis paremate kasvatus-ja õppetegevuste loomisele (Kooli hoolekogu tegutsemise kord § 1).

Et mõista, millise pinge all elab perekond, kus ühel lastest on puue, peab üht-teist teadma koostööst perekonna raames: kuidas iga perekonnaliige teisi mõjutab ja laseb end teiste poolt mõjutada ning kuidas perekond kui tervik toimib. Ükski pere ei ole teisega sarnane. Igas perekonnas kujunevad välja oma tavad, kuidas nad tundeid väljendavad, konflikte lahendavad, üksteisest hoolivad, tööülesandeid ja vastutust jagavad, ümbritseva maailmaga suhtlevad jne. Mingil hetkel tekib aga vajadus muudatusteks, eriti neis perekondades kuhu sünnib puudega laps. Seetõttu on neid ka raskem sisse viia. See ei tähenda, et perekond oleks määratud elama halvemini toimivat pereelu, vaid ainult seda, et raskused, mille vastu pörgatakse, nõuavad nii psühholoogilist, majanduslikku kui ka praktilist abistamist, et suudetaks võimalikult hästi toime tulla ja olemasolevaid ressursse ära kasutada. Raske puudega laps võib perekonnaelu väga tuntavalt tasakaalust välja viia. Õed-vennad tunnevad end kõrvale tõrjutuna ning vanematel jääb teineteise jaoks liiga vähe aega. Teadlased, kes on uurinud koostöötavais peredes, milles on puuetega või psühhosomaatiliste sümptomitega laps, on jõudnud järeldusele, et sageli esinevad neil teatud iseloomulikud

jooned, nagu suletus, ülehoolitsemine, jäikus ja võimetus konflikte lahendada. Need omadused võivad avalduda tugevamalt või nõrgemalt ning võivad ka aja jooksul muutuda. (Perekond, milles ... 1993).

Võib kindlalt väita, et perekonnal on lapse kasvamisel väga suur roll. Oluline on see, kuidas on kujunenud peresised omavahelised suhted ja kuidas on peres jaotunud rollid. Kas tähelepanu keskpunktis on alati ainult erivajadusega laps või saavad perekonna teised liikmed ka tähelepanu. Võib tõdeda seda, et mida kokkuhoidvam on pere, seda kergem on neil toime tulla erivajadusega lapse kõigi vajadustega. Erivajadusega laps peres paneb proovile teiste pereliikmete omavahelised suhted ning võib olla väga raske ja pingeline. Samas võib erivajadusega laps tuua perre palju siirast rõõmu ja avastusi.

1.4. Tugi erivajadusega lapsele

Lapsed, kes on kiiremini arenenud ja mõistavad enda ümber toimuvat paremini on reeglina kasvanud toetavas ja armastavas peres. Lapsevanemad on aidanud lapse igakülgsel arengule kaasa ja julgustanud last iseseisvalt mõtlema. See kehtib nii erivajadusega kui ka tervete laste puhul. Lapsevanem, kes teadvustab endale varakult, et lapsel on vaja erikohtlemist suudab lapse arengule rohkem kaasa aidata kui lapsevanem, kes endale lapse erivajadust ei tunnista. Kui hakata lapse arengule kaasa aitama varakult on tõenäosus suurem, et laps muutub iseseisvamaks ja ei vaja pidevat järelvalvet ning tal on lihtsam hakkama saada koolis ja lasteaias.

Lapse igakülgsel arengu tagavad lapse toetamine ja sobiv kasvukeskkond. Lapse kasvamist ja arenemist saavad toetada eelkõige perekond ja lapsele lähimad haridusasutuse õpetajad. Erilist tähelepanu ja suuremat toetust peavad saama lapsed, kellel on suuremad vajadused. Väga oluline on pere ja haridusasutuste koostöö nii nende laste puhul, kellel on diagnoositud erivajadus, kui ka nende puhul, kellel ei ole diagnoosi, kuid kes vajavad lisatähelepanu ja hoolt. Näiteks vajavad individuaalset lähenemist lapsed, kellel on probleeme käitumise ja emotsioonide väljendamisega. (Eelkooliealiste laste...).

Eelnevast selgub, et lapsele on suurimaks toeks perekond ja lapsesõbralik kooli keskkond. Lapse arengut soodustab eelkõige suhtlemine omaealistega ning pidev arendav töö.

2. UURIMUS TUGISTRUKTUURIDEST ERIVAJADUSEGA LASTELE MAAKOOIDES JA – LASTEAEDADES KUUSALU VALLA NÄITEL

Käesolevas peatükis antakse ülevaade Kuusalu vallast ja valla koolidest, samuti uuringu ülesannetest ja eesmärkidest, tutvustatakse valimit ja meetodit ning analüüsitakse saadud tulemusi. Andmeid on töödeldud statistiliselt ning saadud tulemuste põhjal on tehtud järeldused ja ettepanekud.

2.1. Kuusalu valla tutvustus

Kuusalu vald asub Põhja-Eestis Tallinn-Narva maantee ääres. Rahvastiku arv on 01.01.2015 aasta seisuga 6588 (Rahvastik 2015). Samuti on teada, et sama aja seisuga on vallas diagnoositud 21 raske või sügava puudega last, kes kõik ei õpi valla koolides. Lisaks sellele on valla koolides ja lasteaedades kokku diagnoositud häirega lapsi 10.

Kuusalu vallas on 3 alevikku ja 64 küla ning hea bussiliiklus. Lisaks Harjumaa liinide bussidele on kõikides koolides ka olemas õpilasliinid, mis igal argipäeval viivad ja toovad lapsi kooli ja koolist koju. Selle võimaluse on koolidele taganud vallavalitsus.

Kuusalu vallavalitsuses on olemas hoolekandespetsialist, lastekaistespetsialist ja haridusspetsialist. Ühe kooli töötaja sõnul on aga miinuseks see, et haridus- ja lastekaistespetsialist on üks inimene ning tööd on tal rohkem kui teha jõuaks.

2.1.1. Kuusalu valla koolid ja lasteaiad

Kolga lasteaed asub Kolga alevikus. Hooned on värskelt renoveeritud ning praegu on lasteaias lapsi 85, kellest üks on diagnoositud puudega. Lasteaias on 5 rühma, millest 1 on sõimerühm. Tugistruktuuridest on lastele võimaldatud logopeedi abi kõneraskuste korral. Samuti on puudega lapse kõrval iga päev olemas tugiisik, kes last toetab ja abistab igapäevaste tegevuste juures. Tugiisiku ülesanne on paljunõudev, sest see eeldab taktitunnet ja paindlikkust, kuigi iseennast kasutatakse töövahendina, peab tugiisik jääma tahaplaanile (Tugiisiku õpik 1995). Vallas töötab ka psühholoog, kes on vajadusel alati olemas, et lapsi, lapsevanemaid või lasteaija personali kuulata ja nõustada. Kolga lasteaiast osaleb uuringus 1 laps.

Kuusalu Keskkoolis õpib 17 uuringus osalevat last. Neist 12 elavad Kuusalu koolis olevas õpilaskodus. Kokku on seal lapsi 18, kellest 12 on riikliku rahastusega ja 6 omafinantseerimisega. Õpilaskodu on koolimaja kõrval ning selles elavad lapsed pühapäeva õhtust reede lõunani. Nädalavahetused veedavad nad oma kodudes. Õpilaskodus elavad lapsed kahestes tubades, kus on ranged reeglid, nt: tuba tuleb korras hoida, igasugused hasartmängud on keelatud ning öörahu algab seal kella 23.00-st. Kuusalu Keskkoolis töötavad igapäev õpetajate kõrval abiõpetajad, kes toetavad ja abistavad last kõigis koolis ettetulevates toimingutes. Kooli personali hulka kuuluvad ka sotsiaalpedagoog ja logopeed. Lisaks sellele on nägemispuudega õpilasel olemas koolis tugiisik. Kuusalu Keskkooli õppealajuhataja Aili Kontuse sõnul ei ole vajadust kõikidele erivajadusega lastele tugiisiku teenust pakkuda, kuna algklassides on juba olemas abiõpetajad, kuid eripedagoogist tunneb kool väga puudust. Kontuse meelest on Kuusalu Keskkoolis õpe korraldatud võimalikult hästi ning on tänulik haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordineerija eest, kes neid kõiges toetab ja aitab.

Vihasoo lasteaed- algkool on siinses vallas võtnud suuna erivajadusega laste paremaks õpetamiseks ja toimetuleku soodustamiseks. Sellest koolist osaleb uuringus 7 last. Tegemist on väikese kooliga, kus pööratakse tähelepanu iga lapse personaalsetele võimetele. Selles koolis on igapäev tööl nii logopeed, psühholoog, toimetulekuklassi õpetaja, hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija kui ka sotsiaalpedagoog (Õpetajad). Eripedagoogilise haridusega õpetajaid on selles koolis kaks. Üks on samas

ametis tööl ka Kolga Keskkoolis. Kool on 6-klassiline ja õpilasi on igas klassis 3-6. Peale viiendat klassi on edasise hariduse osas valikuid mitmeid. Loksa Gümnaasium, Kolga Keskkool või Kuusalu Keskkool. Otsus tehakse vastavalt elukohale ja lapse võimekusele.

Vihasso Lasteaed-Algkooli direktori Marika Astori arvates on Vihasso kool erivajadusega laste õppimist soodustav. Selles koolis on võimalik õpilasi õpetada toimetulekuklassis, väikeklassis kui ka osaliselt individuaalõppes. Astor räägib, et koolil on koostöö kohaliku hobusetalu pidajaga, kes on saanud hipoteraapeuti hariduse ning pakub teenust erivajadusega lastele kooli lähedal. Samuti on kooli üks eripedagooge lõpetamas saviteraapia kursust ning kool võib varsti pakkuda ka seda teenust. Lisaks sellele on koolil koostöö vallaga laste transpordi osas. Lapsed saavad kooli ja koolist koju tasuta sõita ning Loksa linna ravikeskusest käib Vihasso koolis korra nädalas füsioterapeut.

Kolga Keskkool asub samuti Kolga alevikus. Kolga keskkooli personali hulka kuulub kaks eripedagoogi ja logopeed, kes on ühine Vihasso Lasteaed- algkooliga, lisaks on Kolga keskkoolis tööl ka tugiisik. Sellest koolist osaleb uuringus 3 last.

Kuusalu lasteaias ei ole sellel õppeaastal mitte ühtegi erivajadusega last, kuid eelmisel aastal käis seal 6 raske puudega last ning seetõttu olid seal igapäevaselt tööl lisaks logopeedile ka tugiisikud, abiõpetajad ning kasutusele võeti individuaalsed arenduskavad. Kuusalu lasteaial on valmidus puuetega lastele pakkuda erinevaid tugistruktuure.

Eelneva põhjal võib väita, et ka maakoolides ja lasteaedades on olemas väga head võimalused pakkuda lastele mitmekülgset ja toetavat haridust. Ent ometi tunneb Kuusalu keskkool puudust veel kahest abiõpetajast ning eripedagoogist, keda ei õnnestu leida. Suurim miinus on elukoha küsimus. Tallinnast oleks eripedagooge tööle tulemas küll, kuid sõitmine on ebamugav alternatiiv ning elukohta kool ei ole suuteline võimaldama. Kõige raskem on koolidesse ja lasteaedadesse leida kvalifikatsiooniga tugipersonali, aga Kuusalu keskkooli õppealajuhataja Aili Kontus ütleb, et palju on

tehtud ja võimaldatud ning nad ei pelga erivajadusega lapsi enda juurde haridust omandama võtma. Öeldakse, et kui on vajadus, tuleb leida lahendus ning Kuusalu valla haridusasutused on selle järgi toimides saanud väga hästi hakkama.

2.2. Uurimuse ülesanded, meetod ja valim

Käesoleva uurimuse läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit ja ankeetküsimustikku. Ankeetküsitlus viidi läbi Harjumaal Kuusalu valla erivajadusega laste vanemate seas. Küsitluse koostamisel arvestati sellega, et ankeet oleks võimalikult lühike ja kompaktne, samas informatiivne, selleks, et vanemad ankeedi ikka ära täidaks ja vastustest võiks järeldusi teha. Ankeedis on enamasti valikvastustega küsimused, kuid on ka paar avatud küsimust, millele vastamiseks kulub natuke kauem aega. Ankeetküsitluste kättejagamiseks oli autoril olemas kokkulepe kõikide valla koolide ja lasteaedadega, kes uurimuses osalesid ning haridusasutuste juhid jagasid ankeedid lastele, et need viiksid ankeedid koju vanematele täitmiseks. Tagasi tulid ankeedid kinnistes ümbrikes, et tagada anonüümsus. Ankeedid läksid nendele vanematele, kelle lapsed on erivajadusega ja kes kindlasti vastavad küsimustikule, sest on väga huvitatud oma laste haridusest ja tulevikust. Lapsevanemad, kellele ankeet saadeti, valiti välja koolide/lasteaia juhtkondade poolt. Valiku tegemisel sai määravaks varasem positiivne kontakt lapsevanematega. Ankeetide täitmiseks oli aega rohkem kui nädal ning seejärel koguti ankeedid autori poolt kokku. Küsitlus viidi läbi 10. 04.2015-20.04.2015.

Lähtudes töö peamisest uurimisülesandest on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- Kui palju on vallas lapsi, kellel on diagnoositud puue või häire või mõlemad?
- Millised on praegusel hetkel rakendatavad meetmed hariduse omandamiseks erivajadusega lastele?
- Kas need meetmed on piisavad või tuleks rohkem toetavaid struktuure kasutusele võtta?
- Mida arvavad lapsevanemad koolidest ja lasteaedadest, kus nende lapsed õpivad?
- Millised on lastevanemate ettepanekud tugisüsteemi laiendamiseks?

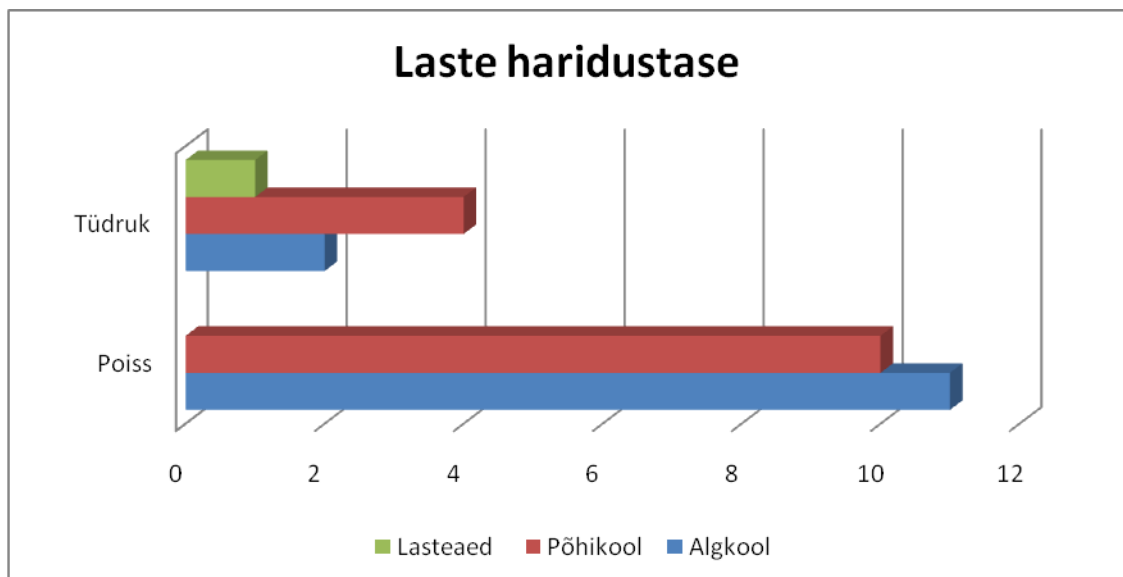
Koolid ja lasteaiad, mille lapsed osalesid uuringus, on Kuusalu Keskkool, millest osales 17 õpilast, Vihasoo Lasteaed- Algkool, millest osales 7 õpilast, Kolga lasteaed, millest osales 1 õpilane ja Kolga Keskkool, millest osales 3 õpilast. Uuringus osalenud lapsed on 7-19 aastased lasteaia, algkooli, põhikooli õpilased, kellel on diagnoositud puue, häire või mõlemad.

Ankeetidele vastas 28 respondenti, 4 oodatavat respondenti ei vastanud. Üks ütles, et unustas ning teised kolm jätsid ankeedid tagastamata. Ankeedi vormiga saab tutvuda lisades.

2.3. Uuringus osalenud laste kirjeldus

2.3.1. Laste sooline ja vanuseline jaotus

Uuringus osales rohkem poisse, kui tüdrukuid. Arvuliselt jagunesid osalejad nii, et poisse oli kakskümmend üks ja tüdrukuid seitse.

Joonis 1. Uuringus osalenud laste haridustase (Autori koostatud).

Joonisel 1. on näha millises kooliastmes uuringus osalenud lapsed parajasti on. Kuna vastajate vanus ulatub 7-19 aastani, siis on analüüsitud ka uuringus osalenud laste vanust ja vanuse vastavust haridusteele. Selgub, et lapsed ei õpi oma vanusele vastavas

klassis, vaid on üldjuhul aasta või paar maas. Ainuke laps uuringus, kes käib veel lasteaias, on juba kooliealine, kuid oma raske puude tõttu on tema esimesse klassi minek aasta võrra edasi lükatud. Uuringus osalenutest on peale ühe lasteaias käiva veel 27 last, kes käivad põhikoolis ja algkoolis. Kaks poissi, kelle vanus on 12 peaksid vanuse poolest käima põhikoolis, kuid on veel siiski algkooliõpilased.

Vihaseo Lasteaed-Algkooli väikeklassi õpetaja sõnul on väikestes klassides õpetades näha, kas laps on valmis järgmisesse klassi edasi liikuma või mitte. Kui kool ja lasteaed koos vanematega leiavad, et laps võiks klassi korrata või klassikursuse läbimise tempot aeglustada, siis nii ka tehakse. Koolide juhtkondade sõnul on Kuusalu valla koolides oluline lapse areng ja heaolu mitte poolikute teadmistega kiiresti kooli tasemete lõpetamine.

Kolm õpilast vanusega 15-aastat, kaks noormeest ja neiu, kes peaksid vanuse poolest olema keskkooli 10. klassis, on pidama jäänud põhikooli. Puue või diagnoositud häire pidurdab tavapärasest edasijõudmist koolis ja lasteaias.

2.3.2. Puude ja häire diagnoosiga lapsed

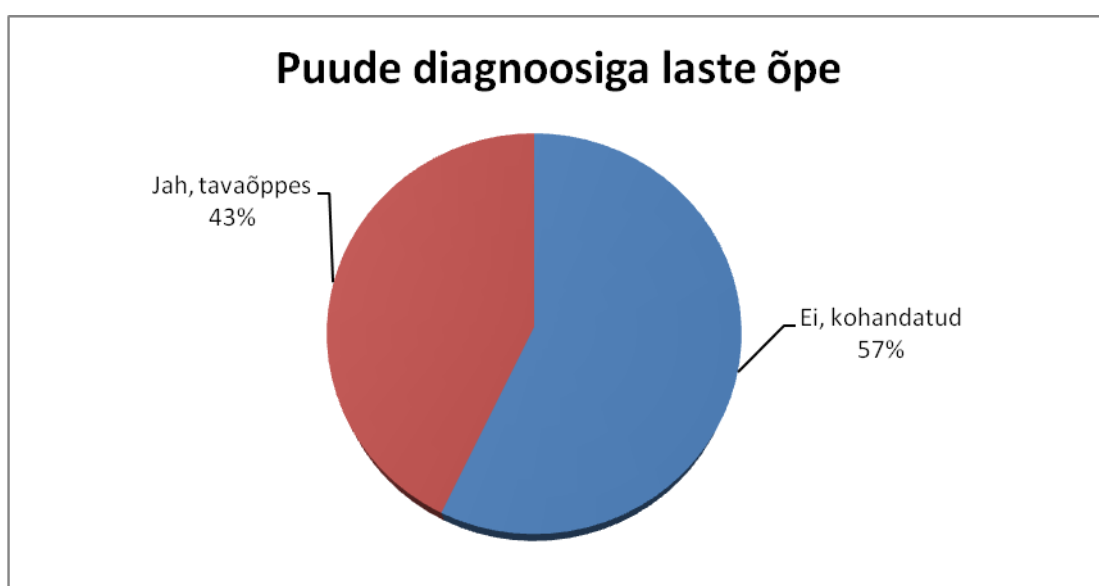
Oluline on välja tuua uuringus osalenud raske ja sügava puudega laste osakaal. Selgub, et sügava puudega lapsi on Kuusalu valla haridusasutustes ainult kaks- üks poiss ja üks tüdruk. Neil on igapäevaselt olemas kõrval tugiisikud, kes abistavad kõiges. Ühel lapsel on diagnoositud puue, kuid lapsevanem on jätnud ankeedis märkimata millise raskusastmega.

Raske puudega lapsi on valla koolides uuringu järgi kokku kaheksa. Viis on poisslast ja 3 tütarlast. Raske puudega lastest neljale on haridusasutused võimaldanud vanemate arvates abistava tugipersonali ja neljal lapsel selline võimalus vanemate meelest puudub.

Selles küsimuses on teisel arvamusel koolide personal. Ankeetküsitluste koolidesse ja lasteaedadesse toimetamisel sai autor võimaluse vabas vormis vestelda kooli juhtkondade esindajatega, kes kõik kinnitasid, et on omalt poolt teinud kõik, et erivajadusega lastel oleks haridusasutuses olemas tugi. Sügava puudega lastel on olemas

tugiisik või klassis abiõpetaja. Raske puudega laste kõrval on samuti igapäevaselt abiõpetaja või logopeed.

Joonisel 2. on välja toodud laste õppevorm Kuusalu valla koolides ja lasteaias protsentides. Sellest võib välja lugeda, et kohandatud õpet rakendatakse 57% lastest ja 43% õpib tavaõppes. Kokku on puude diagnoosiga õppureid Kuusalu valla haridusasutuses 11. Nendest 7 õpib kohandatud õppes ja 3 tavaõppes. Üks lapsevanem on jätnud ankeeti märkimata, milline on õppevorm tema lapse puhul.

Joonis 2. Puuetega laste õpe Kuusalu valla koolides ja lasteaias (Autori koostatud).

Eelnevalt tõi autor välja puudega laste osakaalu uuringus, kuid sama oluline on välja tuua arvulised näitajad häirega laste osas ning sama nende laste puhul, kellel on nii häire kui ka puue diagnoositud.

Uuringust selgus, et praegusel õppeaastal on Kuusalu valla haridusasutustes 7 last, kellel on diagnoositud nii häire kui ka puue. Ühel lapsel on sügava puude diagnoos. Kõige noorem on 7-aastane ja käib lasteaias ning vanim 18-aastane põhikooliõpilane. Kaks last õpivad vanemate hinnangul tavaõppes ning ühel lapsel pole ka tugipersonali peale klassiõpetaja. Kooli juhtkond on jällegi vastupidisel arvamusel, sest 18-aastane laps käib küll tavaklassis ent õpib lihtsustatud õppekava järgi, teda ei hinnata nii nagu teisi klassi lapsi ning lapsele on toeks logopeed ja teised kooli tugipersonali liikmed.

Alljärgnevalt annab autor ülevaate häirega laste osakaalust. Häire diagnoosiga lapsi on Kuusalu vallas kokku 17. Välja on toodud diagnoositud häirega lapsed vanuse ja häire suhtes. Tähelepanuhäire diagnoosiga lapsi on kõige enam. Viiel lapsel on diagnoositud tähelepanuhäire, kas siis ainult tähelepanuhäire või on sellele lisandunud veel aktiivsus- või keskendumishäire. Need lapsed on vanuses 8-15. Vaimse alaarenguga on üks 8-aastane laps.

Marfani sündroomiga on üks 7 - aastane laps. Marfani sündroomi avastas 1899. aastal prantsuse pediaater Antoine Marfan. Selle sündroomi sümptomid on sünnist saadik väga pikk kasv, kõhn kehaehitus, vähene rasvkude, esineb ka lihaste nõrkust. Iseloomulikud on väga pikad ja kondised sõrmed. Marfani sündroomiga lastel võib esineda silmahaigusi ja kaasasündinud südamerikkeid. Vaimselt on nad tavaliselt normaalselt arnenenud, kuid võib esineda õpiraskusi ja hüperaktiivsust. Sündroomi tekkepõhjuste kohta on teada nii palju, et see on pärilik ning tegu on 15 kromosoomi geenimutatsiooniga (Marfani sündroom).

Ühel 11-aastaselt lapsel on diagnoositud retseptiivne kõnehäire, mis tähendab, et lapse arusaamine keelelistest konstruktsioonidest on puudulikum tema eale vastavast tasemest. Peaaegu kõigil neil juhtudel on ekspressiivne kõne puudulik. Häiritud võib olla ka hääldamine (Retseptiivne kõne häire). Retseptiivse kõne häirega lapsele on õpe kohandatud nii, et õpib väikeklassis ja on individuaalse õppekavaga, ehk siis õpetaja tegeleb temaga terve tunni ja hindamine on leebem, vastavalt võimetele.

Lisaks sellele on lapsi, kellel on diagnoositud kõnehäire, kuulmishäire, vesipea, epilepsia, depressioon, aspergeri sündroom, mis on autismispektri häire ja ka käitumishäire. Kindel on see, et mitte ühelgi neist lastest ja peredest, kus selline laps kasvab, ei ole kerge. Kalman Heller kirjutab artiklis „The Challenge of Children with Special Needs”, et erivajadusega lastega tegelemine võtab väga suure osa ajast, energiast ja rahast. Seepärast on taolistes peredes ka palju abieluprobleeme, sest aega oma abieluga tegelda ja üksteisele pühenduda on vähe. Veel üks pinge allikas võib olla see, et üks vanem saab paremini hakkama lapse käitumishäiretega kui teine. Seetõttu on

Helleri meelest väga oluline lapsevanemate puhul leida aega omavahel olemiseks, et arutada lapsega seonduvaid probleeme ja ka saada üle leinast ning pettumusest, mis võib tekkida erivajadusega lapse sündimisel. Helleri arvates on suur murekoht erivajadusega laste lapsevanemate jaoks tugissüsteemi puudumine. Selle all peab ta silmas tugigruppe lapsevanematest, kes jagaksid oma kogemusi ja muret seoses erilise lapse kasvatamisega ning oleksid üksteisele toeks ja aitaksid ette valmistada raskusteks, mis võivad lapse kasvatamisel või õpetamisel ette tulla. Enam-vähem sama kehtib ka kooli personali kohta. Kool peab olema valmis ja ettevalmistatud eriliste laste õpetamiseks.

Uuringust selgub, et valdaval osal lastest on olemas koolipoolne tugipersonal ja õpe on kohandatud vastavalt lapse vajadusele. Väikestel koolidel on väga keeruline leida kvalifitseeritud tugipersonali, sest maakotades elab väga vähe vastava hariduse saanud ja Tallinnast ei olda nõus enamasti tööle tulema, sest see on liiga kaugel ja ei tasu end ära.

Kahe lapse puhul on häire diagnoos teadmata, sest üks vanem ei märkinud ankeeti lapse häire nimetust ja teine kirjutas, et see teave on konfidentsiaalne. Küll aga olid need vanemad muus osas väga korralikult küsitluse täitnud. Vanemad olid arvamusel, et kool toetab igati lapse õppimist ja arengut ning tõid põhjendusena välja, et väike kool on parem, sest siis on klassid väiksemad ja õpetajatel on aega rohkem märgata kõiki õpilasi ja vajadusel nende õppe muutmiseks teha ettepanekuid kooli juhtkonnale. Ettepanekuna mainisid nad ära, et erivajadusega lapsi tuleks rohkem märgata ja muuta õpikeskkonda veel soodsamaks

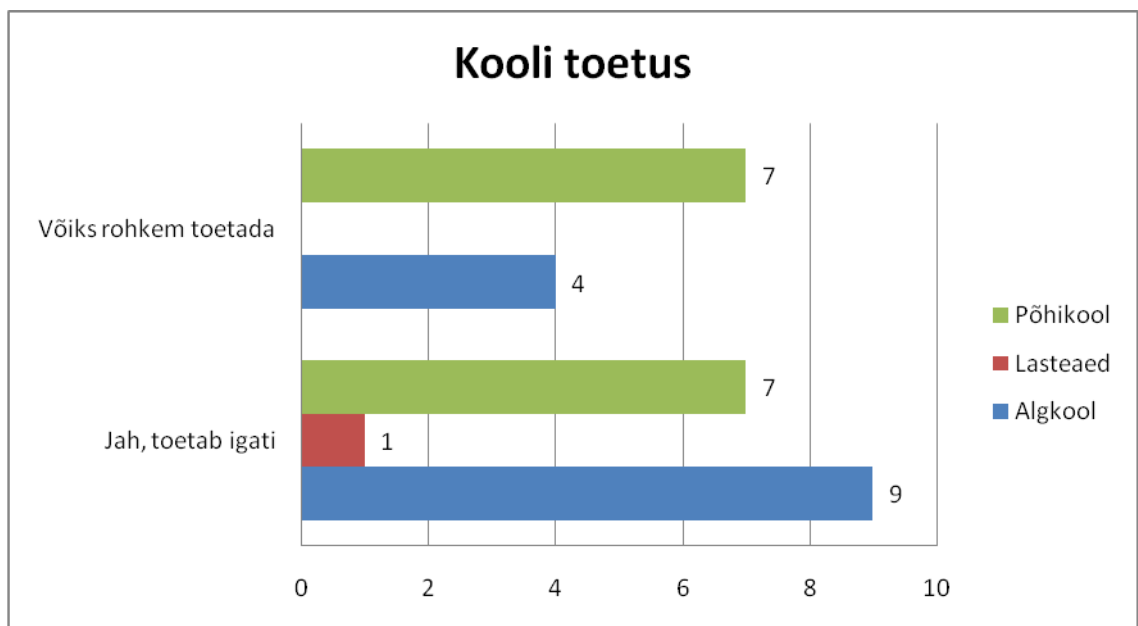
2.4. Kooli toetus ja vanemate ettepanekud edaspidiseks

2.4.1. Hinnang koolipoolsele toetusele

Uuringu üks eesmärke oli teada saada, mida arvavad erivajadusega laste vanemad haridusasutusest, kus nende lapsed käivad ning miks nad nii arvavad. Seepärast oligi ankeetküsitluses üks küsimus sõnastatud nii: „Kuidas kool/ lasteaed toetab

erivajadusega lapse hariduse omandamist?” Sellele küsimusele olid olemas valikvastuse variandid. Joonisel 3 on välja toodud küsitluse vastanute arvamused arvuliselt. Arvamused jagunesid kaheks ning üks lapsevanem jättis sellele küsimusele vastuse märkimata. Osa vanematest arvas, et kool toetab last hariduse omandamisel igati ning on omalt poolt teinud kõik, et soodustada laste arengut. Kool on lastele võimaldanud tugipersonali abiõpetaja, sotsiaalpedagoogi, eripedagoogi, logopeedi või psühholoogi näol. Teine osa vanematest olid arvamusel, et kool võiks rohkem toetada.

Jooniselt 3. Võib välja lugeda, et lasteaias, kus käib hetkel üks erivajadusega laps, on vanemate arvamused kooli toetus väga hea. Algkoolis õppivate laste vanemate arvamused on jaotunud nii, et 9 lapsevanema arvates kool toetab igati õppimist ja 4 lapsevanema arvates võiks veel toetada. Põhikoolis on arvamused jagunenud võrdselt.

Joonis 3. Vanemate hinnang koolipoolsele toetusele (Autori koostatud)

Need vanemad, kelle meelest kool toetab lapse õppimist igati, kirjutasid põhjenduseks, et õpetajad on professionaalsed ja teevad oma tööd südamega, maakoolides on väiksemad õppekollektiivid ja õpetajatel on rohkem aega tegelda erivajadusega lastega. Samuti on tagatud transport kooli ja koolist koju. Üks lapsevanem kirjutas, et õpetajad toetavad ning raske kõnepuudega laps saab iga nädal ühe tunni logopeediga koos õppida. Teine vanem rääkis, et maakool on väiksem ja seetõttu on lastel võimalik teiste

lastega suhelda ja näha tervete laste käitumismudelit. Veel arvati, et kuna kool on väiksem, siis on ka rohkem märkamist, väike kool on inimlikum ja parem. Üks lapsevanem kirjutas, et kuna tegemist on väiksema kooliga, siis õpetajad, personal abistavad last ja lapsed abistavad üksteist, seetõttu on sellises õpikeskkonnas vähem stressi. Lisaks sellele on olemas abiõpetaja võimalus.

Need vanemad, kes arvasid, et kool võiks rohkem laste õppimisele kaasa aidata, kirjutavad siiski, et lapsele on võimaldatud abipersonali, kas siis abiõpetajate, õpetajate, eripedagoogide või õpilaskodu kasvatajate, juhataja näol. Kuusalu Keskkooli juurde kuulub õpilaskodu, kus on päevakasvataja, juhataja ja öökasvatajad tööl. Õpilaskodus on riiklike kohti 12, sinna määratakse lapsed, kellel on kodus probleeme või on erivajadusega ja kellel oleks muidu raske koolis käia. Nad on õpilaskodus viibides pideva valve all ja kodul on ranged reeglid.

Vanemad, kelle meelest kool võiks rohkem toetada, kirjutasid, et puuduvad spetsialistid, kes erivajadusega lapsi mõistaks ja teaks, kuidas on parem õppida. Üks lapsevanem on veidi pettunud, sest tema erivajadusega laps on koduõppel, neil käib õpetaja kodus õpetamas. Lapsel on diagnoositud sügav puue ja epilepsia ning vesipea. Vanemas on tekitanud küsimusi ja muret see, et laps peab õppima kodus, tal ei ole võimalik koolis käia, sest on liiga raske laps, olgugi, et lähedal asuvates koolides käivad erivajadusega lapsed. Puudus on sellest, et laps ei saa omavanustega suhelda.

Kasvatajate ülesanne ei ole ainult valvata, vaid ka jälgida laste liikumisi kooli ja koolist tagasi, koduste tööde tegemist, üksteise abistamisele kaasaaitamist. Õpilaskodu juhataja Ulvi Üprus sõnas, et paljudele lastele on tema nagu ema, sest õiged vanemad ei tunne lapse käekäigu vastu erilist huvi ning tihti on nii, et laps läheb nädalavahetuseks koju ning pühapäeval tagasi tulles on tal kaasas must pesu ja ta ise on samuti pesemata, sest kodus ei ole võimalik pesta. Seega täidab õpilaskodu „päris“ kodu ülesandeid- toidab, katab, hoolitseb hügieeni eest, pakub tuge ja armastust. Juhatajal on mitmeid lugusid rääkida varasematel aastatel seal elanud lastest, kes tulid rasketest peredest, kuid õpilaskodus pöördusid õigele teele ja suutsid sellest allakäiguringist välja murda. Ulvi Üprus ütles, et see, kui endised kasvandikud külas käivad või helistavad ja räägivad, mis on hästi, ongi põhjus, miks ta seda tööd teeb ja kuidas tal ikka jaksu ning tahtmist on.

Üks näide selle kohta, et vanemad ei ole väga huvitatud oma lapsest, tuli välja ka uuringus vastamisel. Üks vanem kirjutas, et kool võiks rohkem last toetada, kuid leidis, et tema lapsel ei ole mingit abi vaja. Sealt ilmnis vastuolu. Tundub, et vanem on arvamusel, et laps ei vaja mingit lisaabi koolis, ent samas on pettunud, et kool ei toeta nii palju kui võiks.

2.4.2. Lapsevanemate ettepanekud

Ankeetküsitluse viimaseks küsimuseks oli: „Millised on teie ettepanekud ja mõtted, mida võiks teha, et hariduse omandamine oleks erivajadusega lastele kergem?” Sellise küsimuse eesmärgiks oli teada saada, kas vanemad on rahul sellega, mida valla koolid ja lasteaiad on teinud ja saavutanud, ning anda enda poolt mõtteid, mida saaks veel teha või mida võiks kaaluda. Autor nägi ankeetküsitlusi analüüsides seda, et enamikele vanematest läheb korda, mis nende lastest saab ning kõigil vanematel oli midagi öelda. Osad tegid ettepanekuid edaspidiseks, teised jälle ütlesid, mis on juba väga hästi tehtud ja millega ollakse rahul. Ainult neli lapsevanemat vastanutest ei osanud omalt poolt välja pakkuda mingeid ideid, kuidas laste hariduse omandamist lihtsustada.

Üks osa vanemaid kirjutas, mis on nende arvates hästi tehtud: „*Hea, et on olemas väiksed koolid kodu lähedal, kus on vastav õpe korraldatud*”. Teine kirjutas: „*Hea, et on vallas olemas väiksed klassid, nii jõuab õpetaja lastega tegeleda*”. Kolmas lapsevanem tunnistas, et on väga rahul kooliga, kus tema laps käib. Ta kirjutas nii: „*Olen väga rahul Vihasoo Algkooliga*”. Neljas lapsevanem tõi mõned näited selle kohta, mida kool on juba teinud teisiti: „*Kool on korraldanud koolitusi lastevanematele, lapsed saavad osaleda ringide töös, olulisel kohal on personaalne lähenemine, mis annab lapsevanematele suure toe*”. Ülejäänud lapsevanemad kirjutasid välja ettepanekud mida võiks koolid veel teha, et lastel oleks kergem õppida.

Väike osa vanemaid leidis, et üks suurimaid probleeme koolides on liiga suurte õpilaste arvuga klassid. Nende arvates võiks klassid, kus õpivad erivajadusega lapsed olla väiksemad ja erivajadusega lastel peaks juures olema abiõpetaja või tugiisik, vähemalt algkoolis õppides. See annaks võimaluse õpetajal erivajadusega lastele rohkem tähelepanu pöörata ja neid paremini märgata – „*Erivajadusega last tuleks märgata, toetada ja püüda luua vastavalt võimalustele soodsad tingimused tema arenguks*”.

Eelnevalt väitsid kooli toetusele hea hinnangu andnud vanemad vastupidist. Vastuolu ilmneb erinvate koolide pärast, sest Vihasoo lasteaed-alkkoolis on väga väikesed klassid, kuid Kuusalu keskkoolis on tavaklassis 20-25 õppurit ent seal on igas esimeses klassis olemas abiõpetaja.

Kolm lapsevanemat olid arvamusel, et Kuusalu vallas peaks olema erikool erivajadusega lastele. Üks lapsevanem põhjendas oma väidet sellega, et erikoolis on rohkem aega ja märkamist ning rohkem tugistruktuure. Kaks vanemat pidasid paremaks individuaalset õpet, kus õpilane on üksi klassis koos õpetaja, mistõttu saab ta õpetaja täieliku tähelepanu. Marfani sündroomiga lapse ema kirjutas, millest tema oma lapse arengu puhul kõige enam puudust tunneb: „*Kehaline treening vastavalt füüsilisele puudub (lihastetreening või nende kehaosade treening, mis on nõrgemad)*”. Koolides on tavaliselt kolm kehalise kasvatus tundi nädalas, milles tempo dikteerivad terved lapsed ning õpetajal ei ole aega piisavalt tegeleda lapsega, kes vajaks teistsuguse koormusega treeningut.

Kaks lapsevanemat heitsid vallavalitsusele ette seda, et haridusspetsialist ei seleta piisavalt hästi lapsevanematele laste hariduse omandamise võimalusi ning arvasid, et haridusspetsialist võiks lapsevanemaid ja õpetajaid nõustada. Ankeedist jäi arusaamatuks, mida selle nõustamise all täpsemalt silmas peeti. Eelnevalt sai juba mainitud, et Kuusalu vallas on haridus-ja lastekaitsespetsialist üks ja sama inimene ning võib arvata, et tema töökoormus on liiga suur selleks, et võtta endale lisakohustusi. Teine lapsevanem kirjutas nii: „*Tugitöötajad võiks olla kättesaadavamad vallas- logopeed, psühholoog, füsioterapeut. Praegu tuleb linna sõita*”. Siin ilmneb vastuolu, sest eelnevalt on kirjutatud, et koolides ja lasteaedades on olemas nii logopeed kui ka valla psühholoog. Põhjus on selles, et osades koolides on üks logopeed kahe kooli peale, mistõttu logopeed ei ole igapäevaselt mõlemas koolis olemas. Psühholoog on koolis olemas siis, kui juhtkond on temaga aja kokku leppinud, sest kõikide koolide ja lasteaedade kohta on vallas ainult üks psühholoog ja tal ei ole võimalik iga päev kõikidesse haridusasutustesse jõuda.

Kolm lapsevanemat leidsid, et õpetajad ei ole piisavalt sallivad ja ei arvesta erivajadusega lastega klassis, sest võtavad teemasid liiga kiiresti läbi. Üks lapsevanem kirjutas, et õpetajad peaksid erivajadusega õpilastesse paremini suhtuma ning teine kirjutas probleemist ja pakkus ka lahendusi: „*Probleemid teiste lastega ja mõnede õpetajatega suhtlemisel, kes ei talu erinevusi. Rohkem teavitustööd, et erivajadusega laps ei ole rumal ning tahab sõbrustada omavanustega ja võtta osa ringidest, trennidest*”.

Kaks neist aga tunnistasid, et lastele on võimaldatud kas abiõpetaja klassi või siis on võimalik eripedagoogi abi saada. Üks lapsevanem märkis, et tugipersonal tema lapse jaoks puudub ning kool võiks rohkem õpingutel toetada.

2.5. Arutelu ja järeldused

Meediakanalitest on kuulda olnud, et lapsed, kes on erivajadusega, võiksid kää nende jaoks loodud erikoolides, sest maakohtades pole neil võimalik võimetele vastavat haridust saada. Uurimus tugistruktuuridest erivajadusega lastele maakoolides ja lasteaedades Kuusalu valla näitel tõi palju selgust selle kohta, milline on olukord tegelikult maakohtade haridusasutustes.

Autor peab rõõmuga tõdema, et Kuusalu valla koolid on võimelised pakkuma vajalikke teenuseid erivajadusega õppuritele. Nendeks on kindlasti individuaalõppe või väikses grupis õppe võimaluse tagamine, õppekava kohandamine või muutmine vastavalt lapse võimetele ja oskustele, kooli töötajate hulka kuuluvad eripedagoog, abiõpetaja või tugiisik, kes aitavad lapsel iga päev toime tulla ning kooli füüsiline keskkond on selline, et erivajadusega lapsel on võimalik igale poole pääseda (Support measures).

Tööst selgub, et lapse jaoks on väga oluline toetav ja sõbralik koolikeskkond, kuid uuringust selgus, et osade lapsevanemate meelest ei ole koolis erivajadusega lastesse suhtumine piisavalt salliv, just õpetajate poolt ning see mõjutab ka teisi õpilasi. Ühele lapsevanemale tundub, et õpetajad ei suhtu erivajadusega õppurisse hästi ja ei arvesta temaga klassis, sest koolitöö teemasid võetakse liiga kiiresti edasi. Küll aga on enamus

lapsevanematest koolidega üldjoontes rahul, kuid paljud tegid ettepanekuid, et olukorda veel paremaks muuta.

Lapsevanemate hinnang koolipoolsele toetusele oli hea, sest 28-st vastanust 17 arvas, et kool toetab igati lapse õppimist ja 11 arvas, et võiks rohkem toetada. Peamised põhjendused positiivsele hinnangule olid, et Kuusalu koolides on klassikollektiivid väiksemad, mistõttu on õpetajatel rohkem aega erivajadusega lapsi märgata ja toetada, õpetajad teevad oma tööd südamega, kuid on samas professionaalsed. Arvamus, et kool võiks rohkem toetada tulenes peamiselt sellest, et lapsevanemate meelest ei ole koolides piisavalt tugipersonali ning tahaksid, et lapsega tegeleks igas tunnis abiõpetaja lisaks klassiõpetajale. Osad vanemad tundsid puudust erispetsialistist ning üks vanem arvas, et lapsele ei ole võimaldatud piisavaid trennitegemise võimalusi, et kehalist liikuvust arendada. See käis marfani sündroomiga lapse kohta.

Uurimusest selgus, et Kuusalu vallas on erivajadusega õppureid tegelikult palju. Lisaks 28-le uuringus osalenule jätsid ankeedid tagastamata 4 lapsevanemat, kes oleks võinud seda teha ning kõikidele erivajadusega lastele ankeete koju ei saadetudki, sest koolide juhtkonnad arvasid, et nendest kodudest ei tule nagunii tagasisidet.

Autor vestles ankeetide koolidesse jagamisel ka kõikide koolide ja lasteaia juhtkondadest vähemalt ühe isikuga, kelle jutud kohati lapsevanemate vastustest erinesid. Kooli töötajad rääkisid, et praegune olukord on juba väga hea, kuid alati võiks parem olla. Nimelt on kõikidel koolidel eripedagoogi teenus olemas, samuti psühholoogi ja tugiisikute teenus. 2 eripedagoogi töötavad mitmes koolis ja psühholooge on vallas üks. See tähendab, et nende spetsialistide teenus tuleb sisse tellida, kuid vajadusel on see kättesaadav. Paremini läheb uuringu põhjal Vihasoo lasteaed-alkoolil, mis on väike kuueklassiline kool ja võtnud suuna erivajadusega laste õpetamisele. See on ainus kool vallas, kus töötab eripedagoog igapäevaselt ja on kogu aeg olemas, sama isik on ka hariduslike erivajadusega laste kordinaator ning lõpetamas saviteraapia kursusi, et teraapiat koolis läbi viima hakata ja lapsi avatumaks muuta. Lisaks sellele on koolil võimalik läbi viia hipoteraapiat kohaliku hobusekasvataja juures ning osad erivajadusega lapsed õpivad õpetajaga üks-ühele klassis või siis väikeklassis.

Väikeklasside idee on kõikides valla haridusasutustes kasutusele võetud. Üks laps on koguni koduõppel, sest kool ei näe muud võimalust. Õpetaja käib lapse juures kodus, kuid vanemate meelest on see halb, sest laps ei saa suhelda omavanustega ja tunneb ebaõiglust selles osas, et teised erivajadusega lapsed saavad siiski koolis haridust omandamas käia. Kuna tegu on sügava puude ja raske häire diagnoosiga lapsega, siis ei ole võimalik teda koolis õpetada.

Veel võiks uuringust välja tuua Kuusalu keskkooli, sest kooli juurde kuulub õpilaskodu, mille 12 kohta rahastatab riik ja on mõeldud erivajadusega õppuritele, kellel muidu ei oleks võimalik koolis käia. See on kooli tugipersonalile suureks abiks, sest õpilaskodus on lastele teostatav ööpäevaringne järelvalve ning lapsel on olemas pidevalt keegi kelle poole murede ja rõõmudega pöörduda.

Vanemate arvamused lahknesid mitmes osas, sest lapsed käivad erinevate suurustega koolides. Ühes koolis on väiksed 3-5 õpilasega klassid, teises jälle 20-25 õpilast. Muidugi on väiksemates klassides rohkem aega ja võimalusi erivajadusega lapsi paremini märgata ja toetada, kuid samas on suurearvulistest klassides olemas abiõpetaja, kes tegelebki ainult erivajadusega laste abistamisega tundides.

Uuringust on näha, et Kuusalu valla koolides ja lasteaedades on olemas tugistruktuurid ja vajalikke samme astutakse ka praegusel hetkel, et veelgi arendada õpikeskkonda ja õppetöö võimalusi.

Uurimusest lähtuvalt teeb töö autor paar ettepanekut selleks, et tugistruktuurid oleks mõjusamad ja lastel oleks parem koolikeskkond:

Erivajadusega lastega tegelevad õpetajad peaksid läbima koolitusi, mis neid eriliste laste õpetamiseks paremini ettevalmistaks, kuna lapsevanemad heitsid koolidele ette õpetajate poolset sallimatust, mis kandub edasi teistele lastele. Võibolla on sallimatuse ja erivajadusega lastega mitteamvestamine teadmatus ja kogemuse puudumise tulemus.

Kindlasti tuleks arendada koostööd kooli ja lapsevanemate/eestkostjate vahel, et lapsel oleks maksimaalne tugi- ja õppimisvõimalus. Lapsevanematel peaks olema võimalus oma laste hariduse osas rohkem kaasa rääkida ja ettepanekuid teha.

Koolid peaksid mõtlema selle peale, et lisaks vaimsele õppetööle oleks vaja ka suunata füüsilist õpet. Erivajadusega lastel võiks olla kasvõi korra nädalas eraldi treening vastavalt nende võimetele. Kas siis võimlemine või ujumine, sest Kuusalu Keskkooli kompleksi juurde kuulub ka nelja-rajaline ujula.

Üks võimalus oleks spetsialistide puudumisel suunata kõik valla erivajadusega lapsed ühte kooli, kus oleks tööl kõik erispetsialistid eripedagoogist psühhholoogi ja tugiisikuni välja. Selleks kooliks võiks olla Vihasoo Lasteaed-Algkool, sest praegu on just see kool on enim arenenud ja suurima ettevalmistusega eriliste laste õpetamiseks. See tähendaks seda, et teistes valla koolides oleks väiksem erispetsialistide kaader. Poleks vaja nii palju abiõpetajaid ja muudatusi suurte klassidega koolides.

Lisaks sellele oleks autoril üks ettepanek ka vallavalitsusele. Nimelt on vallavalitsuses tööl üks inimene, kellel on kaks ametinimetust – haridusspetsialist ja lastekaitsepspetsialist. Temaga tööst vesteldes ütles ta, et töökoormus on meeletu ja ta ei jõua kõigega nii põhjalikult tegelda kui tahaks ja peaks. Ka üks lapsevanem märkis, et vallavalitsus ei paku piisavalt nõu ja informatsiooni. Võibolla peaks vallavalitsus tegema sotsiaalosakonnas muudatusi ja looma juurde ametikoha lastekaitsepspetsialistile.

KOKKUVÕTE

Lõputöö „Tugistruktuurid erivajadusega lastele maakoolides ja-lasteaedades Kuusalu valla näitel” eesmärgiks oli välja selgitada, kas maakoolides ja-lasteaedades on olemas juba arvestatavad tugistruktuurid selleks, et erivajadusega lapsed ei peaks minema kodust kaugele erikoolidesse haridust omandama ja millist abi oleks veel vaja rakendada.

Autori peamine eesmärk oli teada saada, mida arvavad erivajadustega laste vanemad koolidest ja lasteaedadest Kuusalu vallas, milles nende lapsed on haridust omandamas. Lisaks sellele käis autor vestlemas ka koolide juhtkondade esindajatega, et saada infot koolis olevatest tugistruktuuridest, sest lapsevanem teab ainult seda, mida kool on konkreetselt tema lapse jaoks võimaldanud ning ei pruugi suuremat pilti olukorrast näha.

Vestlustest tuli välja ka see, et osad koolid astuvad samme selleks, et õpikeskkonda veelgi parendada ja lastele lisavõimalusi loometöökaks pakkuda. Saviteraapiat hakkab järgmisest sügisest õppetöös rakendama Vihasoo Lasteaed-Algkool, Kuusalu Keskkool on sel kevadel leidnud endale sügiseks tööle eripedagoogi, kellest seal ka kõige enam puudust tunti. Praeguse seisuga muutuvad koolikeskkonnad erivajadusega laste jaoks õppimist ainult soodustavamaks. Alljärgnevalt on välja toodud peamised arvulised näitajad, mis uurimust iseloomustavad.

Valimi suurus on 28, millest 11 on puude diagnoosiga lapsed ning neist omakorda 57 % ehk 7 lapsel on õpet koolis kohandatud - väikeklass, individuaalõppe ja lihtsustatud õppekava. Veel on võimalik, et laps õpib tavaklassis kuid teda aitab abiõpetaja või tugisõde. 17 lapsel on diagnoositud häire, kellest valdavalt osal ehk 11-el lapsel on õpet kohandatud. Nende laste vanematest 9 on ankeedis ära märkinud ka tugipersonali ametinimetused, kes tema lapsega igapäevaselt tegelevad. See on väga positiivne ja

tubli tulemus, kui arvestada seda, et maakohtades on Kuusalu Keskkooli õppealajuhataja sõnul väga raske leida kvalifitseeritud töõjõudu ja tugiiskuid. Enamik lapsevanematest olid vastates arvamusel, et koolid toetavad igati laste õppimist - nii arvas 17 vastanut. Ülejäänud 11 põhjendasid arvamust, et kool võiks rohkem toetada, sellega, et nende meelest puudus lapsel tugipersonal koolis ja klassiõpetajad ei märka eriliste laste vajadusi suurtes klassides. Arvamusi oli erinevaid ning uuringus esines vastuolu kahe erineva arvamuse vahel. Ühed kirjutasid ankeeti, et on väga rahul kooliga, sest on väiksed klassid ja rohkem märkamist, teised jälle kirjutasid vastupidist. See vastuolu tuleneb erinevatest koolidest, sest üks kool on väga väike, kus ühes klassis õpib 3-5 õpilast, ja teine kool nii suur, et klassis on 20-25 õpilast.

Samas on teada, et kõik valla koolid on võtnud kasutusele tugimeetmed vastavalt õppurite vajadustele ja asutuse poolt pakutavatele võimalustele. Suurearvulistes klassides on olemas abiõpetaja, kes pöörab tähelepanu erilistele õppuritele ja jälgib, et laps tempo ja teemaga kaasa jõuaks minna. Väikestes klassides on õpetajal rohkem aega tegelda kõikide õpilastega ja vajadusel võtta aega, et korrata just läbitud teemat. Lisaks sellele on kasutusele võetud ka väikeklassid, toimetulekuklassid, individuaalne õpe ja õppekava kohandamine vastavalt õppuri võimetele. Ei tohi ka ära unustada Kuusalu Keskkooli juurde kuuluvat õpilaskodu, mis pakub majutus-ja õpiabiteenust kokku 18-le õpilasele.

Uurimusest tuleb välja, et Kuusalu valla kõikides koolides ja uuringus osalenud lasteaias on olemas tugistruktuurid, et erivajadusega õppuritel oleks võimalik kodukohajärgses haridusasutuses haridust omandada. Koolide palgal on eripedagoogid, sotsiaalpedagoogid, tugiisikud, abiõpetajad, hariduslike erivajadustega laste koordinaatorid ning valdav osa õpetajatest on ettevalmistatud eriliste laste õpetamiseks. Samuti tehakse tööd selle nimel, et järgnev aasta oleks veelgi erivajadustega laste sõbralikuma koolikeskkonnaga ja paremate õppimistingimustega.

VIIDATUD ALLIKAD:

1. Abiks õpetajale. Tartu Ülikool. Teaduskool.
[<http://www.teaduskool.ut.ee/et/andekus-voimekus/abiks-opetajale>]21.04.2015.
2. Coping with Crisis—Helping Children With Special Needs. Tips for School Personnel and Parents. National Association of School Psychologists 2002.
[http://www.nasponline.org/resources/crisis_safety/specpop_general.aspx]2.05.2015.
3. **Bakk, A., Grunewald. K.** 1993. Suhtumine ja lähenemisviis. Hoolekande meetodid. Vaimupuudega inimeste hoolekandest. Tallinn: Koolibri.
4. **Bakk, A., Grunewald. K.** 1993. Koolitus. Elu puuetega. Vaimupuudega inimeste hoolekandest. Tallinn: Koolibri.
5. **Bakk, A., Grunewald. K.** 1993. Perekond, milles on puuetega laps. Elu puuetega. Vaimupuudega inimeste hoolekandest. Tallinn: Koolibri.
6. **Bandura. A.** 1997. Self-efficacy:Toward a unifying theory of behavioural change. Psychological review, (84) , 191-215.
7. Erivajadus ja sellega seotud mõisted. Erivajadusega laps.
[http://www.tlu.ee/opmat/ts/TST6004/1_erivajadus_ja_sellega__seotud_misted.html]
]15.02.2015.
8. Estonia-special needs education within the education system. Support measures. European Agency for Special Needs and inclusive education.
[<https://www.european-agency.org/country-information/estonia/national-overview/special-needs-education-within-the-education-system>] 2.05.2015
9. **Hayes, N.** 1993. Sotsiaalpsühholoogia alused. Agressiivsuse teooriad. Konflikt ja koostöö. Tallinn:Külim.
10. **Heller. K.** The Challenge of children with special needs. Psych central. 2015.
[<http://psychcentral.com/lib/the-challenge-of-children-with-special-needs/00010524/2>] 12.05.2015.
11. Kaasava hariduse põhimõtted. Primus. Archimedes.
[<http://primus.archimedes.ee/takistusteta/7.html>]15.04.2015

- 12. Kallavus, T.** 2006. Hariduslike erivajadusega õpilased: nende toetamise võimalusi. Toimetaja Tulva, T. Tallinn: Tallinna Ülikool.
13. Kaotatud geenid: Eesti kool surub andekaid halli massi. Pealinn. Toimetaja: S. Rattus. 18. 08. 2014.
[<http://www.pealinn.ee/uudised/kaotatud-geeniused-eesti-kool-surub-andekaid-halli-massi-n20111>]21.04.2015.
- 14. Kiviniemi, P.** 1995. Vammaised vammaiselle – sairas sairaalle. Tukiinimilõõpas. Tugiisiku õpik. Eesti Puuetega inimeste koda. Tõlkija Kaie Ruukel .
[<http://raulpage.org/tugiopik.html#tugitegu>]14.04.2015.
15. Kooli hoolekogu tegutsemise kord 2000. - Riigi Teataja, nr.19.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/188836>] 13.05.2015.
16. Lapse andekuse omapärad. Abiks õpetajale. Tartu Ülikool. Teaduskool.
[<http://www.teaduskool.ut.ee/et/andekus-voimekus/abiks-opetajale>]21.04.2015.
17. **Leino, M.** 2009. Poisid, tüdrukud ja koolitemperament. „Probleemsed” poisid või „vale” temperament. Avatud Eesti Fond ja Sotsiaalministeerium.
- 18. Lindgren, H. C. And Suter, W. N.** 1994. Eripedagoogika erivajadusega õpilastele. Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas.
19. Marfani sündroom. Terviseportaal inimene.
[<http://static.inimene.ee/index.php?disease=m&sisu=disease&did=397>] 23.04.2015.
20. Puudega lapsele tugiisiku teenuse osutamise kord munitsipaalharidusametis.
Riigiteataja. 20.04.2011. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/414062012007>]
28.04.2015.
21. Puude raskusaste ja lisakulude tuvastamine. Sotsiaalkindlustusamet.
[<http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/puude-raskusastme-ja-lisakulude-tuvastamine-3/>]15.02.2015.
22. Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus. Riigi Teataja 2010, 3 ptk, 4 jagu, 2010, art 46.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>] 13.05.2015.
23. Rahvastik. Kuusalu vald. 2015.
[<http://www.kuusalu.ee/index/yldandmed/rahvastik>]04.04.2015.
24. Retseptiivne kõne häire. Psühholoogilise arengu häired e. Psüühilise arengu spetsiifilised häired

- [http://www.kliinikum.ee/psyhhiaatrikliinik/lisad/ravi/ph/80psyhhol_arengu_haired_e.htm#F80.2_Retseptiivse_kõne_häire] 23.01.2015.
25. Tips in searching for a good school. Choosing the right school for a special needs children. P. Chaban. 03.09. 2010.
[<http://www.aboutkidshealth.ca/En/News/Columns/Education/Pages/Choosing-the-right-school-for-special-needs-children.aspx>]21.04.2015.
- 26. Tali- Koitnurm, I.** 2008. Raske laps lasteaias. Tagasivaade tulevikku. Tallinn 2008.
- 27. Veisson. M. 2008.** Erivajadusega laps. „Lapsevanematele erivajadusega lastest”. Tartu: Atlex.
- 28. Vesiko-Liinev, M. Rätsep, J.** 2009. Eelkooliealiste laste emotsionaalsete ja käitumisalaste probleemide märkamine ja varajane sekkumine. Lapsevanematele erivajadusega lastest II. Tartu: Atlex.
29. Õpetajad. Vihasoo Lasteaed-Algkool.
[http://www.vihasoo.edu.ee/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=16]04.04.2015.
30. Õppevormid. Multilingua keeltekool.
[<http://multilingua.ee/oppevormid/individuaalope/>]16.04.2015.

LISAD

Lisa 1. Ankeet

ANKEET TUGISTRUKTUURIDE UURIMISEKS ERIVAJADUSEGA LASTELE MAAKOOLIDES-JA LASTEAEDADES KUUSALU VALLAS

Olen Kadri Piikmann, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži Sotsiaaltöö ja Rehabilitatsiooni korralduse 3. kursuse tudeng. Oma lõputöö raames uurin, kas ja millised tugistruktuurid on loodud Kuusalu valla koolidesse ja lasteaedadesse erivajadusega laste jaoks ning kuidas on need laste haridusele kaasa aidanud. Üks eesmärke on teada saada, mis on hästi tehtud ja mida võiks veel teha, et lastel oleks Kuusalu Valla koolides lihtsam õppida.

Küsimustik on anonüümne ning sellele vastamine võtab aega umbes 10 minutit. Küsimustiku tulemusi kasutatakse Lõputöö kirjutamiseks. Palun, et vanemad/eestkostjad täidaksid Küsimustiku lapse eest.

1. Lapse vanus

.....

2. Lapse sugu

Mees

Naine

3. Lapse haridustase

Lasteaed Algkool Põhikool Keskkool

4. Kas lapsel on diagnoositud puue?

Jah Ei

5. Kui eelmise küsimuse vastus on jah, siis milline raskusaste?

Keskmine Raske Sügav

6. Kas lapsel on diagnoositud häire?

Jah Ei

7. Kui eelmise küsimuse vastus on jah, siis milline häire?

.....
.....

**8. Kas laps õpib koolis tavaõppes või on tema õpet kohandatud?
(Individaalõpe)**

Jah, õpib tavaõppes Ei, on kohandatud

9. Kuidas on lapse õpet kohandatud?

.....
.....
.....

**10. Kas koolis/lasteaias on lapsele olemas abiõpetaja/tugiisik mõni muu abistaja,
kes aitab last iga päev?**

Jah Ei

11. Kes see/need inimesed ametikoha poolest on?

.....
.....

12. Kuidas kool/lasteaed toetab erivajadusega laste hariduse omandamist?

Jah, igati

Võiks rohkem toetada

Vähesel määral

Ei toeta

13. Kas Teie meelest saab laps ka maakoolis/-lasteaias õppides võrdse hariduse erivajadusega lastele mõeldud erikoolidega võrreldes?

Jah

Ei

Ei oska öelda

14. Palun põhjendage eelmise küsimuse vastust.

.....
.....
.....
.....

15. Millised on teie ettepanekuid ja mõtteid, mida võiks teha, et hariduse omandamine oleks erivajadusega lastele kergem?

.....
.....
.....
.....
.....

Aitäh!

SUMMARY

SUPPORT MEASURES FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS WHEN STUDYING IN COUNTRYSIDE SCHOOLS AND KINDERGARTENS IN KUUSALU PARISH

Kadri Piikmann

The aim of this research paper was to get an overview about schools and kindergartens in Kuusalu parish and to find out what kind of support measures are there developed to help children with special needs to get education.

Nowadays is common that children with special needs study in normal schools by the help of the support person or assistant teacher. In those schools, where studies several children with special needs, should be working different specialists to great necessary environment and studying conditions.

As it turns out there are numerous children in the parish who go to ordinary schools, ordinary classes, but are special. They need special treatment and help in every-day life. It is important to support them in school and kindergarten and education facilities should make school environments as friendly and delightful as they can. Schools has great influence on children specially in there early years. They need to feel that they are welcome and accepted by everyone. They need to communicate with children who are same age as they are. That's how their character develops.

To start the research author had to write down some questions about the purpose of the paper. Those questions were:

- How many children with special needs are there in Kuusalu parish?
- What kinds of support measures schools and kindergartens use?

- Are they enough or should they introduce new measures?
- What do parents think of the educational facilities and do they have any suggestions how to develop better support measures to their children?

Research has shown that schools and kindergartens in Kuusalu parish are innovative and have developed a pleasant school environment for children. They have hired necessary staff to provide all kinds of services to children with special needs. Those specialists and some teachers have taken steps to extend their knowledge on the subject that concerns children with special needs. They have learned new techniques of how to expand children's creativity and how to open them up to others.

Most of the parents who answered the questionnaire were pleased by the school teaching methods and services they offer. Some parents weren't because they didn't think that their children get the help they need. They made suggestions about it and the author made some suggestions too.

- First, it is important to collaborate with parents. Communication should go both ways.
- Secondly, schools should provide training to special needs children at least once a week. It might be swimming or gymnastics according to their capabilities.
- Thirdly, information about children's opportunities should be available: where to study?

Research shows that there is a lot of things that have been done to create conditions for children with special needs to study in countryside schools in Kuusalu parish, but a lot has still to do. Now schools are innovative and they do the best they can to make the system even better and supportive.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadri Piikman

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Tugistruktuurid erivajadusega lastele maakoolides ja - lasteaedades Kuusalu valla näitel”, mille juhendaja on Valter Parve,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnu 20.05.2015